

DOI: [10.32702/2307-2105-2018.11.109](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.109)

УДК 502.33 : 332.2 : 631.1

*Г. І. Грещук,
кандидат економічних наук, завідувач кафедри права,
Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЗЕМЛЕВПОРЯДНОГО МЕХАНІЗМУ СТАЛОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

*H. I. Hreshchuk
Ph.D. in Economics, Head of the Department of Law
Lviv National Agrarian University, Dubliany*

IMPROVING THE FINANCING SYSTEM FOR THE LAND MANAGEMENT MECHANISM FOR SUSTAINABLE AGRICULTURAL LAND USE

Досліджено світовий досвід фінансового забезпечення землевпорядного механізму сталого використання земель сільськогосподарського призначення та розвитку сільських територій загалом, а також запропоновано шляхи його імплементації у вітчизняній системі землекористування. Запропоновано напрями удосконалення фінансового забезпечення землевпорядного механізму сталого використання земель сільськогосподарського призначення, зокрема: упорядкування структури та обсягів коштів на оплату землевпорядних робіт; розробка стратегії фінансування і визначення цін на землевпорядні послуги; формування механізму цільових джерел фінансування сталого розвитку сільських територій; розвиток державної фінансової підтримки землевпорядкування. Обґрунтовано доцільність цільового фінансування проектів внутрішньогосподарського землеустрою через субсидування землевпорядних робіт щодо еколого-економічного обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь. Запропонований інструментарій фінансування землевпорядного механізму сталого сільськогосподарського землекористування передбачає трансформацію схеми розподілу земельної плати та інших фінансових потоків з урахуванням цільового фонду сталого розвитку сільських територій. Основною метою створення такого фонду є акумулювання коштів і спрямування їх на проведення землевпорядних робіт щодо забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Механізм фінансової підтримки передбачає запровадження регламенту, який визначає правила і умови надання субсидій з державного бюджету сільськогосподарським товаровиробникам на проведення землевпорядних робіт щодо еколого-економічного обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь. При цьому обов'язковою умовою надання субсидій є наявність затвердженого проекту внутрішньогосподарського землеустрою, що забезпечує еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь. Запропонований механізм фінансової підтримки сприяє розвитку екологобезпечного землекористування шляхом диференціації виділення бюджетних коштів сільськогосподарським товаровиробникам залежно від рівня сталості використання земель сільськогосподарського призначення.

The world experience of financial support for the land management mechanism for the sustainable use of agricultural land and the development of rural territories as a whole is studied, and ways of its implementation in the domestic land use system are proposed. The directions of improving the financial support of the land management mechanism for the sustainable use of agricultural land are proposed, in particular: streamlining the structure and volumes of funds for land management payments; development of a financing and pricing strategy for land management services; the formation of a mechanism of targeted sources of financing sustainable development of rural territories; development of state financial support for land management. The expediency of targeted financing of on-farm land management projects through subsidizing land management works on the environmental and economic justification of crop rotation and land management is substantiated. The proposed toolkit for financing the land management mechanism for sustainable agricultural land use provides for the transformation of the distribution scheme of land payments and other financial flows, taking into account the trust fund for sustainable development of rural territories. The main goal of creating such a fund is to accumulate funds and direct them to land management to ensure sustainable development of rural areas.

The financial support mechanism provides for the introduction of a regulation that defines the rules and conditions for the provision of subsidies from the state budget to agricultural producers for land management on the environmental and economic justification of crop rotation and land management. At the same time, a prerequisite for the provision of subsidies is the availability of an approved project for on-farm land management, providing environmental and economic justification of crop rotation and land management. The proposed financial support mechanism contributes to the development of environmentally friendly land use by differentiating the allocation of budgetary funds to agricultural producers depending on the level of sustainability of agricultural land use.

Ключові слова: *система; фінансове забезпечення; землевпорядний механізм; фонд; субсидування; державна підтримка; сталий розвиток; землекористування; внутрішньогосподарський землеустрій.*

Keywords: *system; financial support; land management mechanism; fund; subsidies; state support; sustainable development; land use; on-farm land management.*

Постановка проблеми. Однією з проблем функціонування землевпорядного механізму, який дозволяє забезпечити впорядкування та організацію земель в агросфері є належний рівень фінансування. Від того, наскільки система фінансування землевпорядного механізму сільськогосподарського землекористування ефективна, багато в чому залежить стан земельних ресурсів в агросфері. Однак, до цих пір не створені умови фінансового забезпечення землевпорядних заходів щодо сталого розвитку сільських територій. Саме тому в сучасних умовах пошук та залучення обсягу фінансових ресурсів, необхідних для безперервного відтворення земельних ресурсів та всебічного розвитку сільських територій, є одним зі складних завдань землевпорядного механізму, що повинні вирішувати органи державної влади та місцевого самоврядування, суб'єкти підприємництва та безпосередньо жителі сільських територій.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання. Обґрунтування проблем щодо стану і розвитку землевпорядного механізму на землях усіх категорій здійснювали у своїх наукових працях: В.М. Будзьяк, О.С. Будзьяк, Д.С. Добряк, А.Г. Мартин, А.Я. Сохнич, М.Г. Ступень, А.М. Третяк, В.М. Третяк та багато інших. Дослідження питань розвитку землевпорядного забезпечення сільськогосподарських землекористувань, зокрема і в аспекті фінансування цього процесу проводилися багатьма вченими, а саме: Т.О. Євсюковим, М.П. Стецюком, Н.Є. Стойко, А.М. Третяком, Р.В. Тихенком, А.М. Швораком та іншими.

Визнаючи беззаперечну актуальність та вагомість існуючих напрацювань варто зауважити, що окремі аспекти фінансової підтримки сталого розвитку сільських територій, зокрема в частині фінансування землевпорядного механізму сталого сільськогосподарського землекористування, а також визначенні його впливу на розвиток екологічнобезпечного землекористування через ефективний розподіл бюджетного фінансування сільськогосподарських товаровиробників згідно відповідного рівня сталості використання земель сільськогосподарського призначення на знайшли належного відображення у наукових доробках сьогодення.

Метою дослідження є поглиблення та обґрунтування можливих шляхів удосконалення системи

фінансування землевпорядного механізму сталого сільськогосподарського землекористування.

Результати досліджень. Згідно Закону України «Про землеустрій», фінансування землевпорядних робіт здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, коштів юридичних осіб, громадян та інших джерел, не заборонених законом [4]. Однак, нині проведення дорогих землевпорядних робіт лежить на плечах землевласників через брак достатнього державного фінансування. Проте в умовах адміністративно-територіального реформування для організації та фінансування землевпорядних робіт необхідна грамотна політика з боку держави.

У цьому аспекті варто відмітити позитивний світовий досвід фінансового забезпечення землевпорядного механізму сталого розвитку сільських територій. Зокрема, серед пріоритетів фінансової політики Європейського Союзу щодо розвитку сільських територій є державне фінансування землевпорядних робіт з консолідації та комасації земельних ділянок, поліпшення та охорони агроландшафтів, поліпшення соціальної та виробничої інфраструктури сільських територій [13]. Для фінансування програм розвитку сільських територій створено такі інституції, як Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд, Європейський сільськогосподарський фонд орієнтації та гарантій, Фонд фінансових інструментів підтримки рибальства [12]. Наприклад, тільки в Німеччині на землеустрій в сільському господарстві щороку виділяються мільярди євро. За такою системою в рамках програми спільної аграрної політики ЄС (Common Agricultural Policy або CAP) діє система сільськогосподарського субсидування в Європейському союзі, що була прийнята ще в 1962 році [11]. В Україні також назріла необхідність змінити порядок фінансування землеустрою та створити систему і державного стимулювання землевпорядних робіт спрямованих на здійснення екологічно стійкого, економічно ефективного і соціально орієнтованого розвитку сільських територій.

Дія системи фінансового забезпечення охоплює бюджетний, інвестиційний та кредитний чинники. Бюджетний чинник передбачає закладення коштів до бюджетів усіх рівнів на потреби землевпорядкування сільських територій. Оскільки законодавчого визначення поняття «сільських територій» не існує, тому у бюджеті передбачаються видатки, насамперед, на такі складові сільських територій, як земельні відносини та сільське господарство. Структура коштів на оплату землевпорядних робіт залежить від їх складу, державної, економічної, соціальної значущості та інвестиційної політики держави. Кошти на оплату землевпорядних робіт повинні включати витрати, що фінансуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів на здійснення землевпорядних робіт, які мають державне і суспільне значення, у т.ч. землевпорядних робіт, пов'язаних з отриманням просторової інформації про кількісний і якісний стан земель, територіальним плануванням використання земель на різних адміністративно-територіальних рівнях.

Удосконалення системи фінансового забезпечення землевпорядного механізму сталого використання земель сільськогосподарського призначення та розвитку сільських територій слід здійснювати з метою: упорядкування структури та обсягів коштів на оплату землевпорядних робіт; розроблення стратегії фінансування і визначення цін на землевпорядні послуги; формування механізму цільових джерел фінансування сталого розвитку сільських територій; розвитку державної фінансової підтримки землевпорядкування.

Розмір фінансування доцільно встановлювати залежно від вагомості здійснюваних землевпорядних робіт та, відповідно, отриманого результату від їх реалізації, зокрема за рахунок інших джерел: залучення коштів для реалізації локальних землевпорядних заходів (приміром, через міжнародні проекти), фінансових надходжень від продажу інформаційних даних землевпорядного характеру, фінансування із позабюджетних фондів тощо. У ході розроблення фінансової стратегії та встановлення розмірів платежів за різні види землевпорядних заходів, варто сконцентруватися на наступному: вдосконаленні системи фінансування землевпорядних робіт та реалізації адекватної цінової політики у цьому напрямі, яка передбачатиме регулювання та взаємоузгодженість допустимих вільних і фіксованих цін; забезпеченні бюджетних фінансових надходжень; залученні коштів у проведенні робіт із землеустрою, зокрема й іноземних інвестицій; формуванні ринкових відносин з приводу реалізації землевпорядних заходів; сприянні малого та середнього підприємництва в галузі землеустрою; економічній підтримці здійснення землеустрою та реалізації землевпорядних робіт. Політика інвестування досліджуваної сфери має реалізовуватися, ґрунтуючись на формуванні та виконанні цільових програм землевпорядкування на всіх управлінських рівнях.

Система фінансування землевпорядного механізму передбачає функціонування фінансово-економічного інструментарію, націленого на стимулювання проведення землевпорядних заходів з метою забезпечення сталого використання земель. Насамперед, до складових такого інструментарію можна віднести важелі фіскальної та бюджетної системи забезпечення розвитку територій [8; 10]. Так, сьогодні одним із основних джерел доходів місцевих бюджетів є плата за землю. Відповідно до Податкового кодексу України, плата за землю є частиною місцевого податку на майно і стягується у двох формах: земельний податок (стягується із власників земельних ділянок і земельних паїв та постійних землекористувачів) та орендна плата за користування земельними ділянками, що перебувають у комунальній або державній власності (платять орендарі за користування земельною ділянкою). Структуру земельної плати представлено в табл. 1. Слід зазначити, що базою для встановлення плати за землю є нормативна грошова оцінка земельних ділянок.

Таблиця 1.
Структура плати за землю та її питома вага в доходах загального фонду місцевих бюджетів України, 2000–2017 рр.

Рік	Плата за землю					Частка надходжень плати за землю в доходах загального фонду місцевих бюджетів, %
	Усього, млн грн	у т.ч. земельний податок		у т.ч. орендна плата		
		млн грн	% у загальній структурі	млн грн	% у загальній структурі	
2005	2718,2	1592,3	58,6	1125,9	41,4	10,1
2010	9539,8	3051,3	32,0	6488,5	68,0	11,9
2011	10700,9	3236,6	30,2	7464,3	69,8	12,4
2012	12581,7	4869,2	38,7	7712,5	61,3	12,5
2013	12802,9	3366,1	26,3	9436,8	73,7	12,2
2014	12083,4	3161,1	26,2	8922,3	73,8	12,0
2015	14059,4	4046,3	28,8	10013,1	71,2	12,2
2016	23323,6	8093,2	34,7	15230,4	65,3	10,0
2017	26376,3	9646,1	36,6	16730,2	63,4	11,5

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України, Державного казначейства України, Державної служби статистики України

Динаміка надходжень плати за землю впродовж 2005–2017 рр. до місцевих бюджетів України здебільшого була позитивною із тенденцією до зростання (рис. 1). Утім, не дивлячись на загальну тенденцію збільшення обсягів плати за землю, відбувається зменшення її частки в доходах загального фонду місцевих бюджетів за аналізований період.

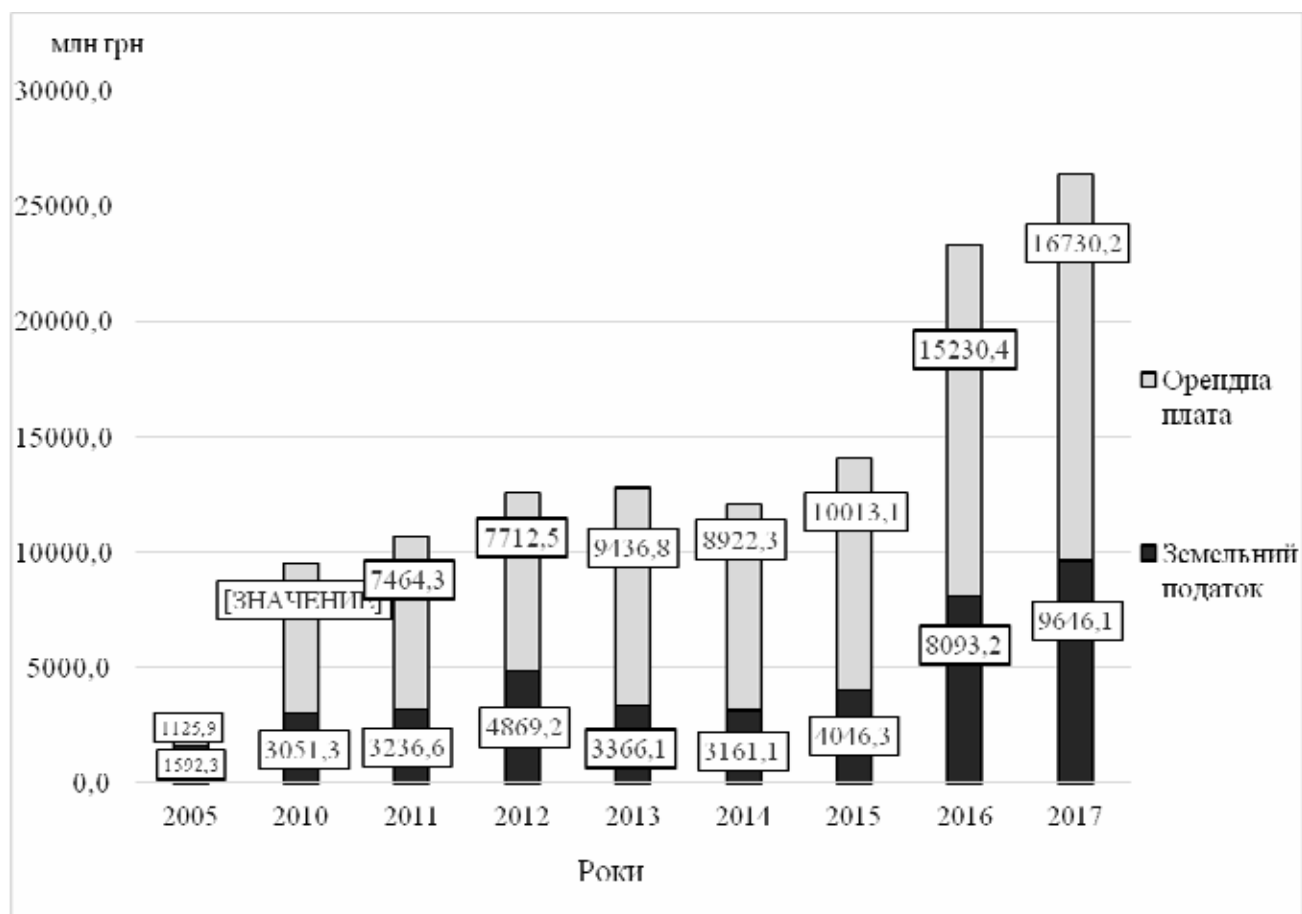

Рис. 1. Надходження плати за землю до місцевих бюджетів України, 2005–2017 рр.

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України, Державного казначейства України, Державної служби статистики України

Однак, на нашу думку, в системі фіскального регулювання спостерігається нераціональність розподілу платежів за землю, зокрема щодо переважного їх направлення на соціально-економічні потреби місцевих бюджетів. Вважаємо за необхідне частину (наприклад, 5%) надходжень плати за землю направляти на цільове

фінансування програм раціонального використання та охорони земель через місцеві фонди сталого розвитку сільських територій. Згідно свідчень світових практик, у багатьох країнах інституціональною основою фінансування різних сфер економіки дійсно є цільові фонди розвитку, завдяки яким відбувається акумулювання фінансових надходжень із різних джерел і значно зростає роль бюджетних ресурсів у фінансуванні соціально-економічних та екологічних заходів. Ці фонди зосереджують у собі кошти із бюджетів різних рівнів, а також інших позабюджетних джерел, зокрема від третіх осіб, власників та користувачів земельних ділянок тощо [1; 3; 7]. Це дає можливість підвищити роль платників податків у відтворювальному процесі землекористування, ввести солідарну відповідальність за використання та відтворення земельних ресурсів. Фінансування сталого розвитку сільських територій завдяки зазначеним інститутам є відокремленою складовою фінансової системи, що надає можливість забезпечити ефективний розподіл та використання накопичених коштів. Для наповнення фондів сталого розвитку сільських територій пропонуються наступні фінансові джерела: частина коштів від сплати за землю, частина коштів від відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва, а також стягнень за шкоду, заподіяну довкіллю внаслідок порушення земельного законодавства.

На нашу думку, необхідно також нормативно закріпити цільове використання грошових стягнень за шкоду, заподіяну довкіллю внаслідок порушення земельного законодавства України та коштів від відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництв на реалізацію землеохоронних заходів у сільському господарстві та лісовій галузі. Варто відзначити, що на початок 2018 року на рахунках спеціального фонду місцевих бюджетів налічувалося 773,6 млн грн, які надійшли в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва (з них у 2017 році 154,6 млн грн), з яких використано 61,5 млн грн, або лише 7,9% загального обсягу надходжень. Вказані кошти були використані на такі землевпорядні заходи, як-от: інвентаризація земель – 22,20 млн грн (36,1%), впровадження заходів з охорони земель – 20,40 млн грн (33,1%), проведення нормативної грошової оцінки земель – 7,73 млн грн (12,6%), розроблення документації із землеустрою – 2,63 млн грн (4,3%), поліпшення сільськогосподарських та лісгосподарських угідь – 1,96 млн грн (3,2%), інші заходи – 6,62 млн грн (10,7%) (рис. 2). Таким чином, органи місцевого самоврядування не забезпечують ефективного управління коштами місцевих бюджетів, зокрема коштами, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва, для фінансування заходів із освоєння земель для сільськогосподарських і лісгосподарських потреб, поліпшення відповідних угідь, охорони земель, а також проведення інвентаризації земель та їх нормативної грошової оцінки.

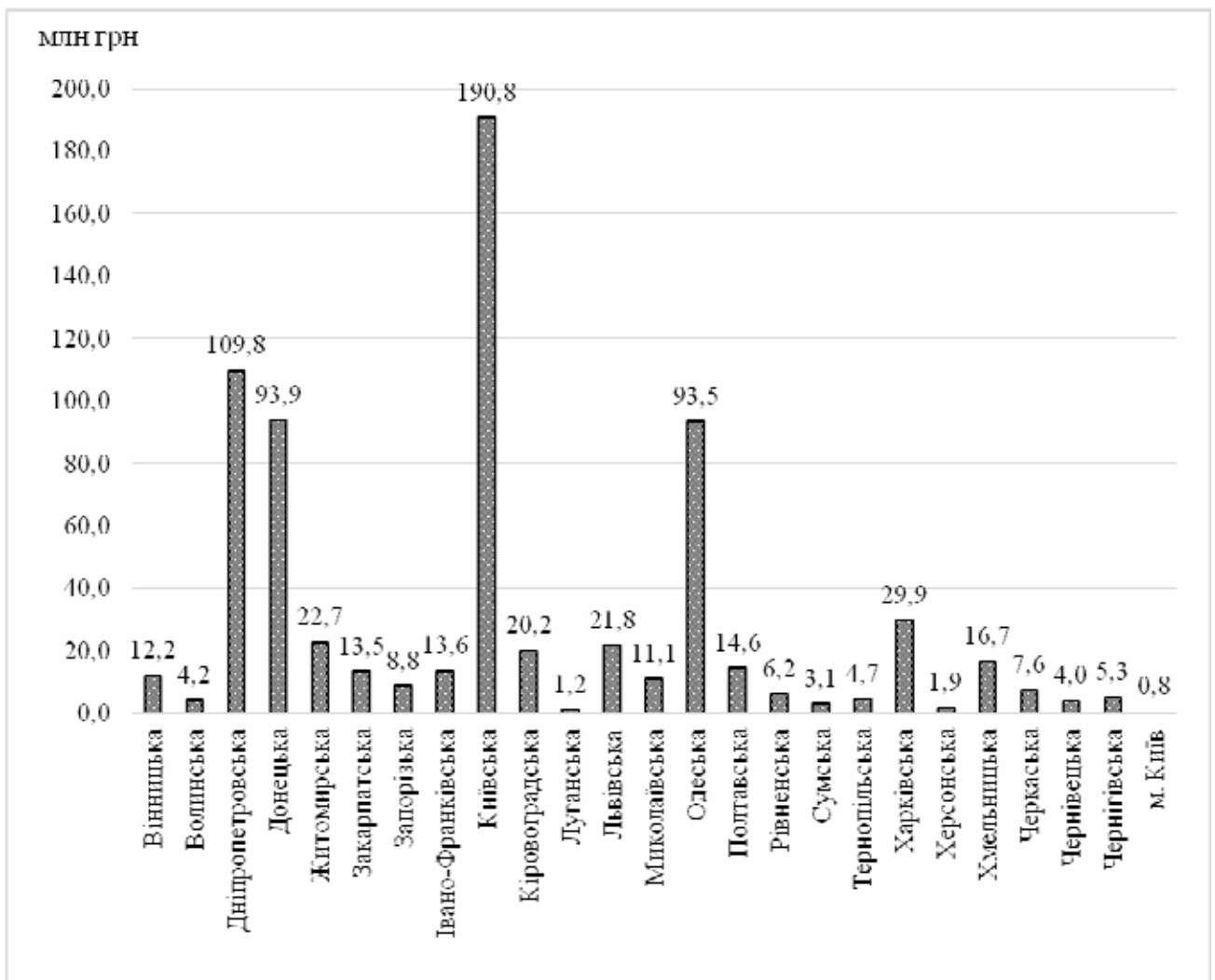

Рис. 2. Залишки невикористаних коштів, які надійшли в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва

Джерело: сформовано за даними Держгеокадастру

Водночас, дані Держгеокадастру засвідчують, що станом на 01.01.2018 р. інвентаризації потребує більше 70% земель сільськогосподарського призначення державної та комунальної форм власності, у тому числі і в межах об'єднаних територіальних громад. Загальна площа земель, що потребує, зокрема, консервації становить 1,1 млн га (впродовж 2017 року здійснено консервацію шляхом заліснення лише 30 га).

Запропонований інструментарій фінансування землевпорядного механізму сталого сільськогосподарського землекористування передбачає трансформацію схеми розподілу земельної плати та інших фінансових потоків з урахуванням цільового фонду сталого розвитку сільських територій. Основною метою створення такого фонду є акумулювання коштів і спрямування їх на проведення землевпорядних робіт щодо забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Важливою складовою для розвитку сільських територій є реалізація проектів внутрішньогосподарського землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь. У цьому аспекті актуальним питанням є формування заходів підтримки та стимулювання розробки проектів внутрішньогосподарського землеустрою землевласниками і землекористувачами, що займаються сільськогосподарським виробництвом з метою забезпечення збереження та підвищення родючості ґрунтів. Практика підтверджує, що освоєння цих проектів суттєво поліпшує економічні показники господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників [6; 12]. Крім того, такі проекти внутрішньогосподарського землеустрою також пов'язані з організацією раціонального використання та охороною земель, дотриманням сівозмін, раціональної системи використання багаторічних насаджень, сіножатей та пасовищ, агротехнічними протиерозійними заходами, закладкою лісосмуг, спорудженням захисних гідротехнічних споруд тощо. Тому пропонуємо через фонди сталого розвитку сільських територій надавати субсидії на реалізацію цих проектів (рис. 3).

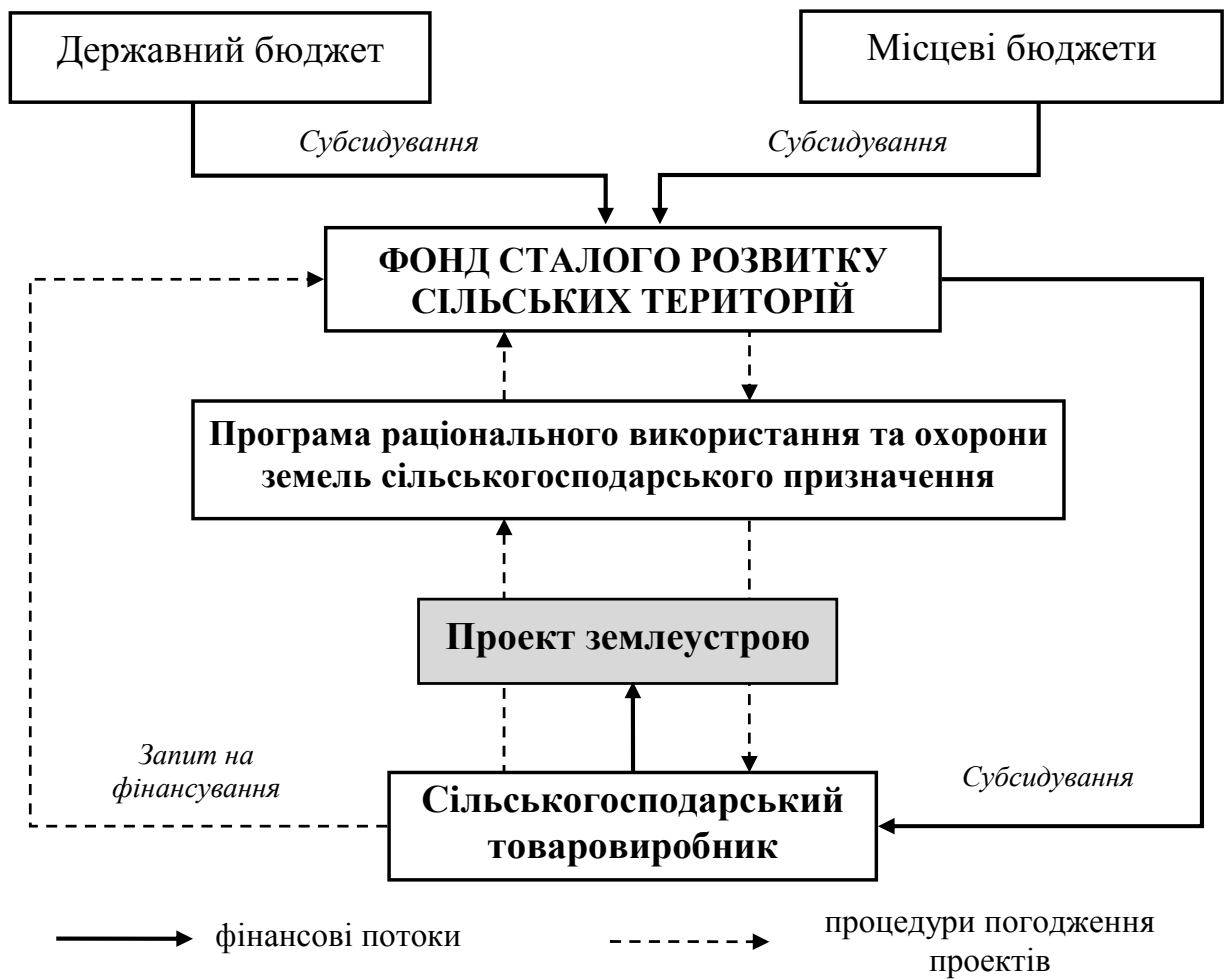

Рис. 3. Механізм фінансової підтримки проектів внутрішньогосподарського землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь

Джерело: авторська розробка

Надання субсидій здійснюється з метою фінансової підтримки реалізації проектів внутрішньогосподарського землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь. Фінансова підтримка має здійснюватися у вигляді субсидій на відшкодування частини витрат на проведення комплексу землевпорядних робіт щодо забезпечення сталого використання земель сільськогосподарського призначення, зокрема захисту земель від ерозії та інших деградаційних процесів, поліпшення і підвищення родючості ґрунтів, реабілітації деградованих та малопродуктивних земель, рекультивациі порушених земель тощо.

Запропонований механізм фінансової підтримки передбачає запровадження регламенту, який визначає правила і умови надання субсидій з державного бюджету сільськогосподарським товаровиробникам на проведення землевпорядних робіт щодо еколого-економічного обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь. При цьому обов'язковими умовами надання субсидій є наявність затвердженого проекту внутрішньогосподарського землеустрою, що забезпечує еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь.

Надання субсидій сільськогосподарським товаровиробникам здійснюється на підставі угод, укладених з органами державної влади (наприклад, Держгеокадастром) чи місцевого самоврядування. Угода, яка укладається має містити: частку і обсяг співфінансування з бюджету; цільове призначення субсидій; зобов'язання сільськогосподарського товаровиробника про залучення громадськості для розгляду результатів використання субсидій.

Варто зазначити, також необхідність диференціації виділення бюджетних коштів сільськогосподарським товаровиробникам на основі коригуючих коефіцієнтів залежно від рівня сталості використання земель сільськогосподарського призначення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, удосконалення фінансового забезпечення землевпорядного механізму сталого сільськогосподарського землекористування є ефективним і, водночас, недостатньо задіяним інструментом для зміцнення аграрного сектора економіки в просторово-територіальному вимірі. З-поміж цільових орієнтирів цього вдосконалення варто виокремити: покращення системи бюджетного планування у контексті забезпечення середньострокового планування терміном до трьох років; реструктуризацію витратної частини бюджетів об'єднаних територіальних громад щодо утворення

бюджетів розвитку та фінансового забезпечення процесів раціонального землекористування; урізноманітнення джерел фінансування місцевих бюджетів (зокрема, сільських і селищних рад) та скорочення рівня їх залежності від зовнішніх надходжень; виведення з тіні господарської діяльності в межах сільських територій. Дотримання та реалізація зазначених орієнтирів надасть змогу розвинути ресурсні можливості аграрного виробництва для посилення економічної безпеки країни в територіально-просторовій площині, підвищити рівень добробуту сільських жителів та ефективність процесів сталого розвитку сільських територій.

Література.

1. Данкевич В.Є. Розвиток земельних відносин в умовах глобалізації: монографія. Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2017. 392 с.
2. Дорош О.С. Управління земельними ресурсами на регіональному рівні. К.: ЦЗРУ, 2014. 142 с.
3. Економіка управління земельними ресурсами на основі землевпорядного та кадастрового механізмів: монографія / [І.В. Кошкалда та ін.; за ред. І.В. Кошкалди]; Харків. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків: Вид-во Іванченка І.С., 2016. 254 с.
4. Закон України «Про землеустрій». Офіційний сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/858-15/print1455609227934553>.
5. Ібатуллін Ш.І., Степенко О.В., Сакаль О.В. та ін. Механізми управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку. К.: ІЕПСР НАНУ, 2012. 52 с.
6. Колмыков А.В. Землеустроительное обеспечение организации рационального использования земель сельскохозяйственного назначения: монография. Горки: БГСХА, 2013. 337 с.
7. Люшин В.Г., Свиридова Л.А., Умеров М.А. Удосконалення фінансового інструментарію охорони земель // Збалансоване природокористування. 2016. № 2. С. 70–75.
8. Паляничко Н.І. Фінансово-економічне забезпечення збалансованого використання земельних ресурсів України; за наук. ред. акад. НААН О.І. Фурдичка. К.: Аграрна наука, 2017. 239 с.
9. Степенко О.В. Фінансово-економічний механізм розвитку земельних відносин у контексті сталого землекористування // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2012. № 3–4. С. 118–124.
10. Atamaniuk O., Hreshchuk H. Organizational and economic mechanism on the sustainable use stimulation of agricultural appointment land // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2017. № 4. С. 37–45.
11. Johan Swinnen, Pavel Ciaian, d'Artis Kancs, Kristine Van Herck, Liesbet Vranken. Possible effects on eu land markets of new cap direct payments. Brussels: Directorate-General for Internal Policies, 2013. 96 p.
12. Manservisi S. EU global action on sustainable land management. Brussels: Directorate-General for International Cooperation and Development, 2016. 12 p.
13. Pasakarnis G. Rural development and challenges establishing sustainable land use in Eastern European countries // Land Use Policy. Vol. 30 (1), January 2013. P. 703–710.
14. Shiferaw B., Holden, S.T. Policy Instruments for Sustainable Land Management: The Case of Highland Smallholders in Ethiopia. Agricultural Economics. 2000. Vol. 22. P. 217–232.

References.

1. Dankevych, V.Ie. (2017), *Rozvytok zemelnykh vidnosyn v umovakh hlobalizatsii* [Development of land relations in the context of globalization], Vydavets O.O. Yevenok, Zhytomyr, Ukraine.
2. Dorosh, O.S. (2014), *Upravlinnia zemelnymy resursamy na rehionalnomu rivni* [Land administration at the regional level], TSZRU, Kyiv, Ukraine.
3. Koshkalda, I.V. (2016), *Ekonomika upravlinnia zemel'nymy resursamy na osnovi zemlevporiadnoho ta kadaastrovoho mekhanizmiv* [Economics of land management on the basis of land management and cadastral mechanisms], Vyd-vo Ivanchenka I.S., Kharkiv, Ukraine.
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "On Land Management", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/858-15/print1455609227934553> (Accessed 28 December 2018).
5. Ibatullin, Sh.I., Stepenko, O.V., Sakal, O.V. et al. (2012), *Mekhanizmy upravlinnia zemelnymy vidnosynamy v konteksti zabezpechennia staloho rozvytku* [Mechanisms of land relations management in the context of sustainable development], Public Institution «Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
6. Kolmykov, A.V. (2013), *Zemleustroitel'noe obespechenie organizacii racional'nogo ispol'zovaniya zemel'sel'skoho zajstvennogo naznachenija: monografija* [Land management support organization of rational use of agricultural land: a monograph], BSAA, Gorki, Belarus.
7. Liushyn, V.H., Svrydova, L.A. and Umierov, M.A. (2016), "Improving financial instruments for land protection", *Balanced nature using*, vol. 2, pp. 70–75.
8. Palianycho, N.I. (2017), *Finansovo-ekonomichne zabezpechennia zbalansovanoho vykorystannia zemelnykh resursiv Ukrainy* [Financial and economic support for the balanced use of land resources of Ukraine], Ahrarna nauka, Kyiv, Ukraine.
9. Stepenko, O.V. (2012), "The financial and economic mechanism for the development of land relations in the context of sustainable land use", *Land management, cadastre and land monitoring*, vol. 3–4, pp. 118–124.
10. Atamaniuk, O. and Hreshchuk, H. (2017), "Organizational and economic mechanism on the sustainable use stimulation of agricultural appointment land", *Land management, cadastre and land monitoring*, vol. 4, pp. 37–45.

11. Swinnen J., Ciaian P., Kancs d'Art., Van Herck K., and Vranken L. (2013), *Possible effects on eu land markets of new cap direct payments*, Directorate-General for Internal Policies, Brussels, Belgium.
12. Manservigi, S. (2016), *EU global action on sustainable land management*, Directorate-General for International Cooperation and Development, Brussels, Belgium.
13. Pasakarnis, G. (2013), "Rural development and challenges establishing sustainable land use in Eastern European countries", *Land Use Policy*, vol. 30 (1), pp. 703–710.
14. Shiferaw, B. and Holden, S.T. (2000), "Policy Instruments for Sustainable Land Management: The Case of Highland Smallholders in Ethiopia", *Agricultural Economics*, vol. 22, pp. 217–232.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2018 р.